

Mogu li znanost i vjera biti u sukobu?

bitno.net/academicus/znanost/mogu-li-znanost-i-vjera-biti-u-sukobu/

May 30, 2021

U prošlom smo tekstu pokazali kako su znanost i vjera dvije različite metode spoznaje objektivne stvarnosti. Obje metode pri tome koriste razum, a ono što spoznaju su elementi objektivne zbilje, datosti koje postoje izvan nas i neovisno o nama, našim željama, htijenjima, osjećajima ili predodžbama. No budući da je riječ o različitim metodama i putevima spoznaje, iduće pitanje koje se logično nameće jest može li se dogoditi da ono što spoznajemo jednom metodom bude u suprotnosti s onim što spoznajemo drugom metodom. Drugim riječima, može li biti sukoba između znanosti i vjere? Na to pitanje osvrnut ćemo se u ovom tekstu.

Piše: Luka Popov

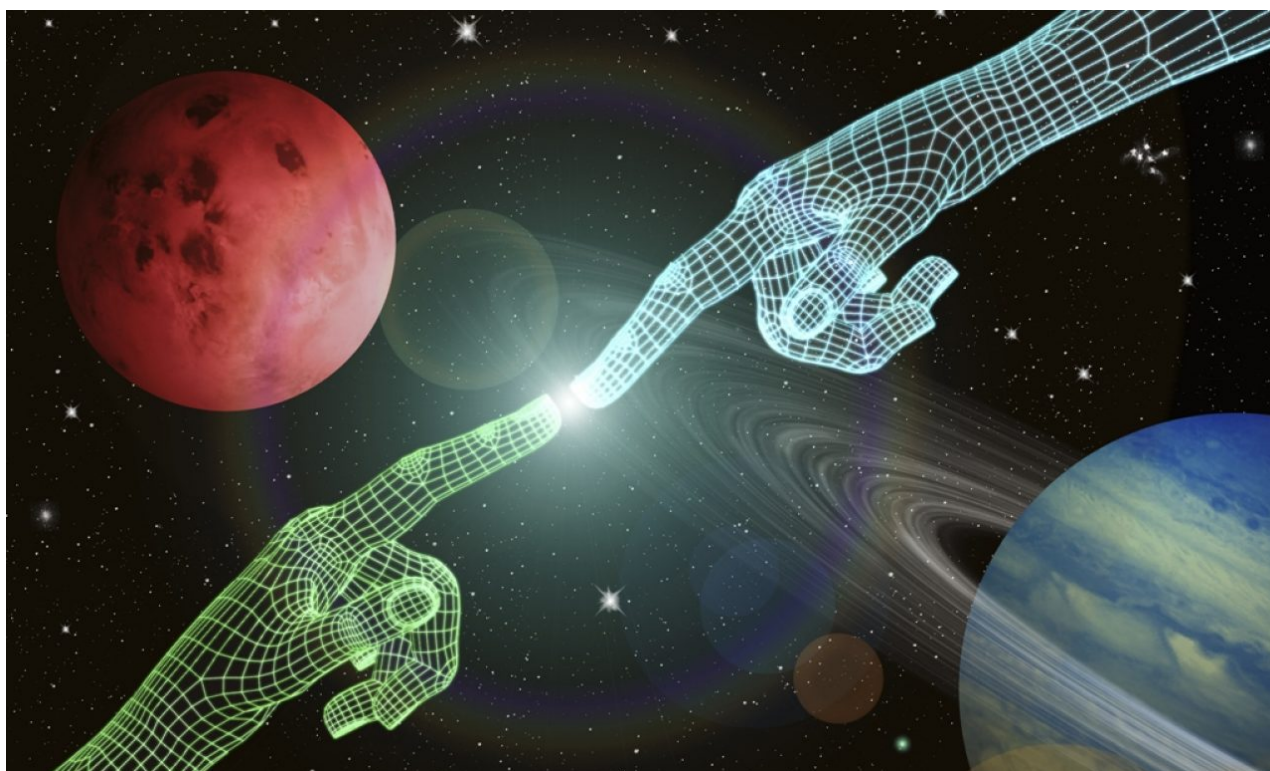

Foto: Shutterstock.com

Ovom pitanju valjda pristupiti u dva koraka. Prvi korak je pogledati stvar na načelnoj, principijelnoj razini i vidjeti u kakvom odnosu stoje ove dvije metode spoznaje. A nakon toga valjda se pozabaviti i sa konkretnim problemima i slučajevima u kojima se čini da bi moglo postojati proturječje.

Princip nepreklapajućeg učiteljstva (NOMA)

Jedan od pokušaja da se na načelnoj razini nađe izlaz iz ovog pitanja jest tzv. princip nepreklapajućeg učiteljstva poznatiji po anglosaksonskom akronimu NOMA (*Non Overlapping Magisteria*). Ovaj princip naprosto kaže da znanost i vjera nikada ne mogu biti u sukobu zato jer je predmet istraživanja jedne potpuno različit od predmeta istraživanja druge. Pojednostavljeno rečeno, znanost bi se trebala baviti proučavanjem materijalnih pojava, a vjera duhovnim stvarnostima. A budući da se materijalno i duhovno ne preklapaju, iz toga slijedi da dok god se znanost drži svoje domene, a vjera svoje, između toga dvoga ne može doći do proturječja.

No ovaj jednostavan pokušaj razdvajanja znanosti i vjere u kontekstu kršćanstva nema previše smisla. Kao što smo spomenuli i u prošlom tekstu, kršćanska vjera temelji se na povijesnoj objavi. Bog koji se objavio nije ostao samo na razini duhovnog iskustva, već je takoreći zakoračio u ljudsku povijest, a svojim utjelovljenjem zauvijek je povezo materijalno i duhovno. Zato će Joseph Ratzinger s pravom napisati da je kršćanstvo „pozitivistička religija“, jer se temelji na empirijskom iskustvu objave, koja se prima osjetilima. Ovo svojstvo kršćanske vjere nalazimo i na stranicama Novog Zavjeta, kada sv. Ivan piše u svojoj poslanici: *Što je bilo od početka, što smo čuli, što smo vidjeli svojim očima, što razmotrismo i što naše ruke opipaše...* (1 Iv 1, 1). Kao što vidimo, čak i prvi svjedoci vjere stavljaju naglasak na spoznaju putem osjetila.

Ovaj „pozitivistički“ element kršćanstva nalazimo i u Vjerovanju: svaki put kada ispovijedamo da je Krist *mučen pod Poncijem Pilatom*, mi zapravo izlazimo iz shvaćanja vjere kao nečega što je vezano isključivo za duhovne stvarnosti, vezujući vjeru za materijalni povijesni događaj.

Ovdje treba reći i to da je papa Pio X. u svojoj enciklici *Pascendi Dominici Gregis* (1907) eksplicitno osudio stav po kojem se znanost i vjera ne preklapaju jer je „objekt jedne potpuno različit od objekta druge“ te da „ako svaka od njih drži svoje područje, neće se nikada moći susresti, pa stoga ne može među njima ni doći do proturječnosti“ (v. točku 16). Štoviše, papa ovaj stav smatra esencijalnim dijelom hereze modernizma, te ga ocjenjuje potpuno neprihvatljivim za katoličke vjernike.

Znanost i vjera imaju isto ishodište – u Bogu

Pravi razlog zbog kojeg znanost i vjera načelno ne mogu biti u sukobu leži u činjenici da i znanost i vjera imaju isto ishodište. Bog koji je stvorio svijet i prirodne zakone koje znanstvenici opažaju i proučavaju, isti je Bog koji se objavio Abrahamu i Mojsiju, te utjelovio u Isusu Kristu. A budući da Bog po svojoj naravi ne može proturječiti samome sebi, iz toga slijedi da istine koje spoznajemo proučavanjem prirode ne mogu biti u proturječju s istinama koje spoznajemo putem Objave.

Zbog ovog razloga kršćanstvo je oduvijek bilo naklonjeno znanosti. Nije ni malo slučajno to što se suvremena znanstvena metoda rodila upravo u kršćanskoj Europi, kao ni to da je upravo Katolička crkva osnivač najuglednijih europskih sveučilišta koja djeluju i danas. Kroz mnoga stoljeća pape su bili glavni pokrovitelji znanstvenih istraživanja, a žarišta znanstvenog djelovanja bili su samostani, škole i sveučilišta koje su vodili redovnici i prelati.

Ljubav Crkve prema znanosti posljedica je upravo gore navedenog shvaćanja, prema kojem baviti se znanošću zapravo znači proučavati Božje stvorenje, a time i na posredan način bolje upoznavati Stvoritelja. Kao što ljubitelj umjetnosti proučavajući sliku nekog velikog umjetnika zapravo upoznaje samog umjetnika, tako i znanstvenik koji proučava prirodne fenomene zapravo bolje upoznaje Stvoritelja čijih su oni ruku djelo. Bilo da proučava nevjerojatno fino podešenu strukturu atoma i elementarnih čestica, čudesan sklad koji vlada u stanicama živih organizama, ili nepojmljivu veličinu svemirskih galaksija, znanstvenik dobiva uvid u narav Boga Stvoritelja koji je u materijalni svijet ugradio sklad i ljepotu koja proizlazi iz Njegove naravi.

Što ako se ipak pojavi sukob?

No što ako se spustimo sa načelne razine na neke konkretne tvrdnje i dođemo u situaciju da vjera o nekoj stvari tvrdi jedno, a znanost tvrdi nešto drugo? Treba biti iskren i reći da je ovakvih primjera bilo u povijesti, a ima ih i danas.

Jedan od najupečatljivijih primjera je odnos prema porijeklu čovjeka. Dok Crkva s jedne strane naučava monogenizam (cijelo čovječanstvo potiče od jednog para ljudi), čini se da znanost u zadnje vrijeme sve više naginje prema poligenizmu (postoji više od dva zajednička pretka svih ljudi). Da bi stvar bila još složenija, s jedne strane imamo encikliku pape Pija XII. *Humani Generis* (1950) gdje se u točki 37. eksplicitno kaže da „sinovi Crkve nipošto ne uživaju (takvu) slobodu [prihvatiti poligenizam]“, dok s druge strane Drugi Vatikanski sabor govori o autonomiji ljudskih znanosti. Kako pomiriti te dvije stvari?

Da bismo jasno shvatili ovaj problem, potrebno je podsjetiti se na narav znanstvenih i vjerskih tvrdnji o čemu smo pisali u [prethodnom tekstu](#). Ukratko, znanstvene tvrdnje nikada nisu konačnog karaktera, tj. one su po svojoj definiciji opovrgljive. (Kada ne bi bile opovrgljive, onda se ne bi mogle ni smatrati znanstvenima, prema Popperu). S druge strane, vjerske istine su konačne, u smislu da jednom objavljene i prihvaćene kao dio Objave ne mogu biti modificirane ili promijenjene.

O ovome čitamo i u točki 157 Katekizma Katoličke crkve gdje stoji: *Vjera je sigurna, sigurnija od svake ljudske spoznaje, jer se temelji na samoj Riječi Boga, koji ne može lagati. Doduše objavljene istine mogu se ljudskom razumu i iskustvu činiti nejasnima, ali „sigurnost koju daje božansko svjetlo veća je od sigurnosti sto je daje svjetlo naravnog razuma“.*

S druge strane, vrlo često nailazimo na upravo suprotan stav, po kojem bi ljudska spoznaja trebala na neki način biti sigurnija od vjere. Na to je upozoravao i sv. Pio X. u gore navedenoj enciklici gdje u točki 17 piše o posljedicama prihvaćanja načela nepreklapajućeg učiteljstva: *Tako se dakle razabire da je znanost posve slobodna od vjere; vjera međutim, premda se proglašava odvojenom od znanosti, njoj je podložna.* Nadam se da je iz svega do sada rečenog jasno zbog čega ovakav stav ne može biti u skladu s temeljnim postavkama kršćanske vjere.

Autonomija bavljenja ljudskim znanostima o kojima govori Drugi vatikanski sabor znači da se svaki vjernik znanstvenik može slobodno baviti svojim znanstvenim istraživanjem, postavljati pitanja te formirati hipoteze, modele i teorije koje se možda i protive nekim vjerskim istinama, bez straha da zbog toga bude izopćen ili kažnjen od strane Crkve. No u isto vrijeme, Crkva zadržava autoritet i pravo konačne prosudbe kada je riječ o tvrdnjama koje se može bitno protive objavljenim vjerskim istinama. To je jedan od važnih zaključaka Prvog vatikanski sabora, gdje u Drugom kanonu dogmatske konstitucije *Dei Filius* (1870) čitamo: *Tko kaže da se ljudskim znanostima treba baviti tako, da se njihove tvrdnje mogu zadržati kao istinite, makar se protivile objavljenom učenju, i da ih Crkva ne može zabraniti: neka bude kažnjen anatemom.*

Dakle, iako nam se može činiti da u nekom partikularnom pitanju možda postoji proturječje između onoga što tvrdi znanost i onoga što tvrdi vjera, to nije razlog da posumnjamo u istinitost vjere. Nejasnoća o kojoj govori Katekizam nije opravdanje za sumnju, već prilika za vjernost. Jer ako zaista vjerujemo u to da znanost i vjera imaju isto ishodište u istom Bogu Stvoritelju, onda vjerujemo i da je izlaz iz mogućih poteškoća i onoga što se trenutno čini kao proturječje samo pitanje vremena i strpljenja.

*Članak je dio niza “Odnos vjere i znanosti“, a objavljen je u sklopu projekta poticanja kvalitetnog novinarstva Agencije za elektroničke medije. Dozvoljeno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i imena Autora.